

Antonija
Eremut

Znanstveni razgovor: Klasicizam u Dalmaciji II

Znanstveni skup *Klasicizam u Dalmaciji II*

Split, 14. i 15. lipnja 2012.

Bogati program novog izdanja *Klasicizma u Dalmaciji* donio je dvadeset pet izlaganja širokog spektra, čime je ovo stilsko razdoblje (za koje postoji velik interes, kako je pokazao istoimeni prošlogodišnji skup i odaziv na ovogodišnjem) sagledano sa svih aspekata: od općih kulturno-povijesnih i stilskih odrednica epohe do uži povijesnoumjetničkih, književnih i lingvističkih problema.

Znanstveni skup po drugi je puta održan u Splitu, u lipnju 2012. godine, u organizaciji Zavoda za znanstveni i umjetnički rad HAZU Split i Instituta za povijest umjetnosti – Centar Cvito Fisković Split. Dva su se dana u palači Mileši vodili interdisciplinarni znanstveni razgovori o klasicizmu u Dalmaciji, popraćeni ugodnim druženjem.

Simpozij je temom o Juliju Bajamontiju na izvoru književnog klasicizma otvorila Cvijeta Pavlović. Izlaganje je započela općim odrednicima stilske epohe klasicizma, što se pokazalo vrlo korisnim, a nastavila ga tu mačenjem Bajamontijeva osvrt na Racinea i Voltairea, čiji su prijevodi iz pera splitskog polihistora zasigurno utjecali na formiranje klasicističkog ukusa u Hrvatskoj u 18. stoljeću. Bajamontija se dotaknula i Katarina Dalmatin izlažući o klasicističkoj estetici i prosvjetiteljskim idejama u književnim opusima samog Bajamontija i Luka Stullija. Autorica je naglasila da su njihovi znanstveni pogledi bili prožeti prosvjetiteljskim idejama, ali su im estetski i pjesnički nazori bili pod utjecajem klasicističkog kanona, pa je stoga potrebno komparativno analizirati

i vrednovati njihovo mjesto unutar kasnog klasicizma.

Ljerka Šimunković je pak auditoriju dočarala lik malo poznatog, šarmantnog viškog pustolova Alviža Genicea, i to na temelju korespondencije iz njegove ostavštine upućene braći Garagnin i Nikoli Pappafavi (na talijanskom jeziku), te onoj koju su Alvižu uputili drugi (na talijanskom, francuskom, njemačkom i latinskom jeziku). Alvižev život, vrijedan ekranizacije, donio je sočne detalje jedne privatne povijesti iz doba klasicizma.

Miroslav Rožman upoznao je sudionike s prigodničarskom književnom produkcijom u Splitu u drugoj polovici 18. st. koja je zbog nepostojanja tiskare ostala u rukopisima, većinom na talijanskom jeziku. Ivania Petrin govorila je pak o prevoditeljskim manevrima Marka Kažotića u *Putopisu po Istri i Dalmaciji* (*Le coste e isole della Istria e della Dalmazia*): nakon lingvističke analize putopisa izdvojila je klasicističke elemente kod Kažotića koji je, u književno-stilskom pogledu, romantičarski pisac.

Duško Čikara osvrnuo se na klasicističke palače dvaju bračkih maritimno orijentiranih obitelji, Hranotić-Vuković na Bolu i Gligo u Bobovišćima, istaknuvši pritom elemente koji bi trebali predstavljati okosnicu konzervatorsko-restauratorskih radova na njihovoj budućoj obnovi.

Joško Belamarić dao je splitsku lekciju Roberta Adama koji je prvi pokušao analizirati i interpretirati ne samo formu, nego i izvornu funkciju pojedinih dijelova palače. Kako je istaknuo, za razumijevanje *Adam Stylea* od



iznimne je važnosti ustanoviti što je Adam naučio u Splitu, a to je, uz riječnik motiva, upravo sintaksa arhitektonsko-urbanističkih oblika. O Dioklacijanovoj palači, svojevrsnoj klasicističkoj meki, govorio je i povjesničar Josip Vrandečić predstavivši njezinu sliku kroz tri ženska anglosaksonska pogleda: Rose Macaulay (*Pleasure of Ruins*), Maudy M. Holbach (*The Land where East Meets West*) te Rebecce West (*Black Lamb and Grey Falcon*), koje njeguju funkcionalistički pogled na palaču kao pogodnu ruševinu iz koje se razvio grad.

Ivana Mance predstavila je pogled Ivana Kukuljevića na Dalmaciju u doba kada je klasicizam već bio njegova asimilirana sastavnica. Kukuljević za razliku od dotadašnjih posjetitelja ne stavlja naglasak na antičku, već uzdiže srednjovjekovnu baštinu Dalmacije, koju u duhu ilirizma pretvara u romantičku sliku nacionalnog spomenika. Međutim, kako ističe autorica, ta slika unatoč ne-klasičnom htijenju još uvijek uključuje klasične elemente i bliska je antikvarnom senzibilitetu.

Vlatka Stagličić Carić potom je rasvijetlila do sada nepoznata ili malo poznata zadarska slikarska imena i djela iz prve trećine 19. st. Iako klasicizam u Zadru nije ponudio ime niti jednog domaćeg slikara do sada, ipak je nekoliko stranaca ostavilo djela klasicističkog sloga, koja treba oteti zaboravu.

Antun Travirka nažalost je uslijed zdravstvenih razloga bio spriječen prisustvovati skupu, pa su sudionici ostali zakinuti za njegovo izlaganje o Weldenovom gradskom perivoju iz 1829. godine u Zadru, kojeg je autor naumio promatrati kao *speculum mundi*. Duško Kečkemet bio je spriječen zbog istih razloga, pa je sudionicima njegov rad o arhivskim podacioma o Splitu u vrijeme francuske uprave podijeljen u tiskanom obliku. Oba će rada biti objavljena u Zborniku skupa.

Branko Čolović objasnio je situaciju Dalmatinaca pravoslavne vjeroispovijesti te na temelju nadgrobnih spomenika koji koriste klasičnu ikonografiju i motive ukazao na njihovo priklanjanje klasicizmu, što se posebno odnosilo na građanski sloj koji je time

iskazivao vlastiti ukus i društveni prestiž. Istodobno, bio je to i specifičan modus kojim su se stanovnici pravoslavne vjeroispovijesti pokušavali integrirati u dominantno katoličku sredinu.

Marijan Bradanović detaljno nas je upoznao s radom Pietra Nobilea u Istri i dao usporedbu sa situacijom u Dalmaciji. Nobile je, djelujući kao konzervator i arhitekt, dokumentirao rimske spomenike Pule zalažući se za njihovu prezentaciju kroz izolaciju, u skladu s tadašnjom konzervatorskom doktrinom. Sagledao je i njegovu važnost u kontekstu izgradnje svjetionika duž istočnojadranske obale, zatim njegov pedagoški rad i utjecaj istarskog iskustva na kasniji opus, da bi se na koncu usporedio razvitak istarske i dalmatinske konzervatorske službe na čelu kojih su bili Nobile i Vicko Andrić.

Andrej Žmegač govorio je o rukopisu Luje Matutinovića (*Ogled o ilirskim provincijama*, 1811.), kod nas objavljenom 2009. godine, razloživši njegov opis Dalmacije upućen tada aktualnoj, francuskoj vlasti. Matutinović pozornost prvenstveno posvećuje lukama i utverdama, dok se antička arhitektura pojavljuje tek kao ideal. Matutinović tako opsežno opisuje antičku Pulu, dok, primjerice, Salonu spominje tek marginalno.

Fani Celio Cega opet nas je iz političke sfere vratila u onu svakodnevnu, izlažući o oporukama plemstva i građanstva u vrijeme klasicizma u Trogiru. U njima se ogledavaju materijalni status, običaji, ali i uporabni predmeti iz svakodnevnice. U okolici Trogira zadržala nas je Ana Šverko, prenoseći prostornu fantaziju o idealnoj dalmatinskoj poljodjelskoj školi u viziji Ivana Luke Garagnina, istaknutog trogirskog fiziokrata. Garagnin u svojoj knjizi *O odgoju, obrazovanju i javnoj nastavi* donosi projekt idealne poljodjelske škole i njezina posjeda, a autorica je u ostavštini Garagninovih prepoznala prostorne planove i projekte u kojima je Ivan Luka Garagnin crtežima prikazao istu zamisao koju je literarno predočio. Drugi dio izlaganja odnosio se općenito na arhitektonske fantazije karakteristične za klasicizam i njihov

značaj za graditeljsku povijest prostora.

Ivan Pederin dočarao je kulturu obrazovanog staleža u doba klasicizma na primjeru kazina u kojima se raspravljalo o književnosti, glazbi i kazalištu, ali u kojima su se održavali i plesovi odnosno prvi "sajmovi" djevojaka za udaju. Uz elitni *casino*, razvijali su se i gotovo jednako elitni privatni saloni, pa je svaka uglednija kuća imala određen dan kada su se primali gosti. Pederin je zaključio kako je obitelj u doba klasicizma funkcionirala kao obrazovna ustanova na čelu koje je bio otac, ali je majka predsjedavala salonu.

Silva Kalčić je govorila o hvarskom komunalnom kazalištu i izvedbenim umjetnostima u doba klasicizma. Na primjeru udaljenosti pozornice i gledališta s ložama, kao i slikarije Petra Galassija iz 1819. godine koja se i danas nalazi na začelnom zidu pozornice, istaknula je neposredan kontakt izvođača i publike u hvarskom kazalištu.

Vinicije B. Lupis donio je široki prikaz klasicizma Dubrovnika i okolice u razdoblju u kojem su postojali planovi za gradnju niza zgrada i crkava koje na koncu nisu izgrađene, ali zato ima dosta primjera obnove uništenih i oštećenih građevina u klasicističkom slogu. Kao najznačajniji primjer klasicističke arhitekture unutar stare gradske jezgre Lupis navodi zgradu Malog arsenala, projekt F. Borianija iz 1841. godine. Goran Vuković također je govorio o Dubrovniku toga razdoblja – predstavio je arhitektonsku produkciju u gradu i okolici, s posebnim naglaskom na sustavu fortifikacija i prometnoj mreži nakon pada Republike.

Tamara Bjažić Klarin svojim nas je izlaganjem primaknula bliže sadašnjosti. Govorila je o neoklasicizmu u splitskim projektima zagrebačkih arhitekata dvadesetih i tridesetih godina 20. st, u prvom redu o školi Manuš-Dobri, Veli Varoš, Grad i Lučac, te o Banskoj palači i Primorskoj banovini. Autorica je zaključila da arhitekti, u doba kada je *novo građenje* već bilo prihvaćeno kao koncept, u Splitu preferiraju neoklasicističke oblikovne elemente zbog percepcije Splita kao grada antičke baštine.

Stanko Piplović započeo je završni blok izlaganja na skupu posvećen Ivanu Meštroviću. Piplović je govorio o klasičnim elementima u Meštrovićevim arhitektonskim projektima na kojima je surađivao s Viktorom. Kovačićem, Lavoslavom Horvatom, Dragom Iblerom i Haroldom Bilinićem. Davor Stipan također se bavio odjecima klasicizma u Meštrovićevoj arhitekturi, izdvojivši klasično iz višeznačja Meštrovićeva arhitektonskog jezika, dok je Barbara Vujanović derivirala klasični model kroz primjere monumentalizma u Meštrovićevoj javnoj spomeničkoj plastici. Kako je autorica istaknula, paradigmu monumentalizma Meštrović je pronašao u arhajskim i klasičnim motivima te ih usuglasio s osobnim ukusom i ukusom vremena koje je cijenilo monumentalizam.

Skup je prošao u dobrom ozračju, u sklopu kojeg je predstavljena jedna knjiga (*Zadar za austrijske uprave*, ur. Šime Batović, MH, Zadar 2011.) i zajednički pogledana jedna važna utakmica, ona nacionalne nogometne vrste.

Spomena i pohvale svakako je vrijedno djelovanje *facebook* grupe *Razum i osjećaji – susret skupu Klasicizam u Dalmaciji II* koju uređuje Ana Šverko, a u kojoj sudionici skupa, ali i mnogi drugi zainteresirani pojedinci gotovo svakodnevno međusobno dijele zanimljivosti i novitete iz ovog razdoblja. Grupa ne prestaje s aktivnošću cijelu godinu pa s nestrpljenjem čekamo idući skup, treći po redu, čija će tema nakon panoramskog pregleda razdoblja biti uže određena i obilježena likom Roberta Adama.

Klasicizam u Dalmaciji definitivno nije klasičan skup ukoliko na umu imamo pristup temi koji je izrazito interdisciplinaran (na njemu su sudjelovali stručnjaci iz područja povijesti umjetnosti, povijesti, komparativne književnosti, talijanistike, arhitekture, restauracije), ali zavređuje epitet klasičnog s obzirom da polako prerasta u nezaobilazan i ugodan susret znanstvenika, koji na različite načine i iz različitih perspektiva govore o temi koja je dugo vremena bila zapostavljena jer se mislilo da se o njoj nema (više) ništa novoga za reći. ✕